

Рогів Катерина. БОРОТЬБА ЗА ЛІДЕРСТВО У СІМ'Ї: МАТРІАРХАТ ПРОТИ ПАТРІАРХАТУ НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНСЬКОЇ СІМ'Ї

Розкрито питання домінуючої ролі чоловіка та жінки у сім'ї, переваги та недоліки таких явищ, як патріархат та матріархат у життєвих процесах сучасної сім'ї, які на даному етапі розвитку і функціонування суспільства є актуальними та проблематичними.

Ключові слова: сім'я, лідерство, матріархат, патріархат, гендер, соціум.

Патріархат та матріархат у сім'ї досліджуються багатьма науками, включаючи психологію, філософію, соціологію та історію. Важливим питанням є усвідомлення сутності цих соціальних явищ, а також вирішальних чинників, що впливають на обрання у кожній сім'ї того чи іншого ладу.

Тлумачення терміну «патріархат», трактується як соціальна система, в якій чоловіки володіють фактичною, політичною, моральною владою, мають соціальні привілеї та контроль над майном; в сімейному середовищі батько, або чоловік, що знаходиться в позиції батька, має владу над жінкою і дітьми. Альтернативою патріархату є матріархат.

Основна частина. Патріархат, за свідчення деяких історичних джерел, зародився ще 4000 років до н.е. З цього часу закріпилась переконання, що жінки морально, інтелектуально, фізично нижчі за чоловіків. За патріархату жінку вважають «власністю» чоловіка; стверджують, що жіноча роль у суспільстві є розмноження та обслуговування чоловіка в домі; вважають домінування чоловіків над жінками природнім та почесним. Значно пізніше з'явилися прояви матріархату.

Завжди за традицією лідером сім'ї вважався чоловік, який заробляв гроші на утримання сім'ї, а жінка вела домашнє господарство і виховувала дітей. Однак в сучасному світі жінка домоглася повної рівноправності з чоловіком. Жінка може бути космонавтом, водієм, муляром і бізнесменом, що ні у кого не викликає подиву. У сімейних стосунках вона дуже часто грає головну роль, взявши всю відповідальність за сім'ю на себе, тим

самим порушуючи принципи традиційного типу шлюбу, коли сім'ю «очолює» чоловік.

Постає питання: «Що краще: матріархат чи патріархат?»

В Україні значною мірою збережені традиції сімейного способу життя, цінності традиційної сім'ї і шлюбу. Як засвідчують соціологічні дослідження, більше половини опитаних зазначають, що головою сім'ї є чоловік (52%), 8% – дружина, у 40% подружніх пар чоловік і дружина все вирішують спільно, тобто можна вважати, що характер відносин у сім'ї є патріархальним (рис. 1).

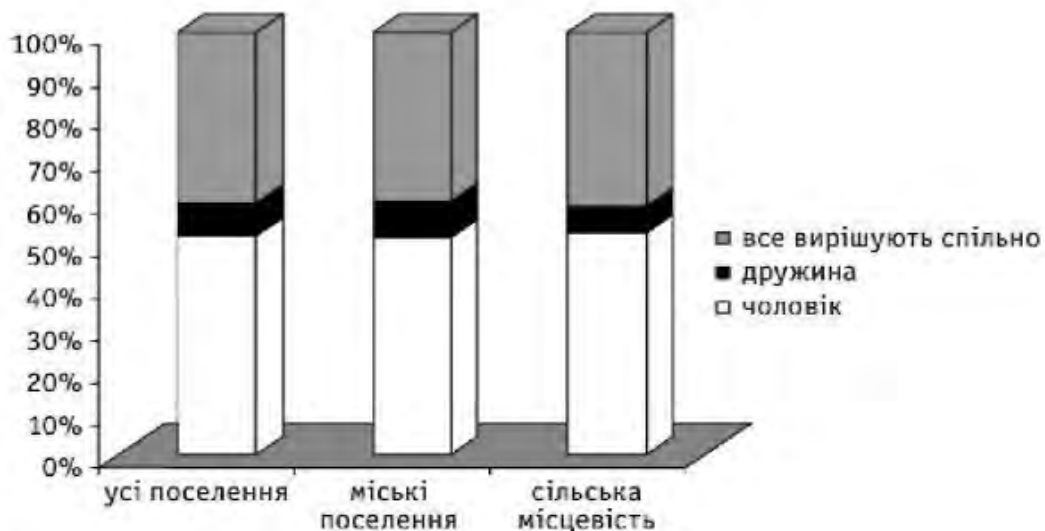

Рис.1. Розподіл респондентів за відповідями на запитання «Хто є головою у Вашій сім'ї», % (квітень 2009 р.)

Розглянемо переваги та недоліки патріархальних сімей. У сім'ях, де відносини будуються в системі патріархату, жінка повністю присвячує себе чоловікові, дітям і дому. Вона обмежена у праві вирішення важливих сімейних питань, адже чоловік приймає рішення одноосібно. В такій сім'ї жінці рідко вдається реалізувати себе у роботі та просуватися кар'єрною драбиною, не має можливості розширювати свій кругозір і жити повноцінним життям. Її єдиний інтерес та щоденне заняття – це чоловік, діти і домашній затишок. У фінансовому питанні вона повністю починає залежати від чоловіка, у неї не може бути свого особистого бюджету. Проте, якщо чоловік у сім'ї бере всю відповідальність на себе, то така сім'я може бути спокійна за стабільне фінансове становище, жінці в такому випадку не доводиться хвилюватися про завтрашній день, про

те, чим нагодувати дітей і чоловіка. Вона впевнена, що чоловік подбає про це. Діти, які виховуються в патріархальних сім'ях з дитинства, бачать, як батько піклується про сім'ю, і з раннього дитинства беруть приклад відповідальності за своїх близьких людей. В таких сім'ях виростають справжні чоловіки.

Сім'я є динамічним соціальним утворенням, яке постійно розвивається, і сімейна ієрархія, гендерні відносини, що є важливою частиною сімейних відносин, можуть змінюватися на різних етапах життєвого циклу сім'ї. Дослідження дають змогу визначити характер цих змін шляхом порівняння ситуації у молодих сім'ях, де шлюбні партнери нещодавно одружилися, і у сім'ях з більш тривалим шлюбним стажем. З цією метою проаналізовано структуру лідерства у сім'ях респондентів, які перебувають у шлюбі різної тривалості (рис.2).

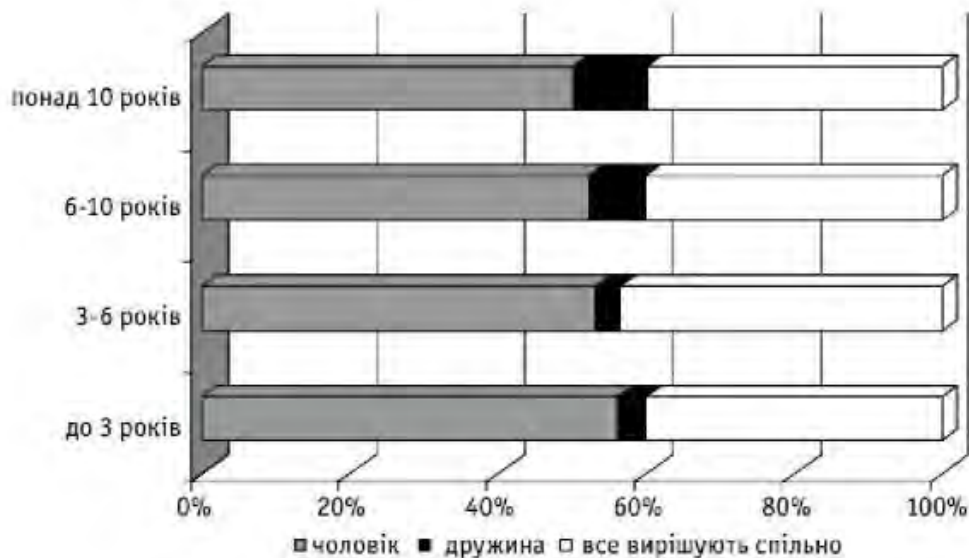

Рис.2. Розподіл респондентів, які перебувають у шлюбі різної тривалості, за відповідями на запитання «Хто є головою у Вашій сім'ї», % (квітень 2009 р.)

Як видно з рисунка, зі збільшенням тривалості шлюбу частка тих пар, які умовно можна назвати патріархальними (тобто де головує чоловік), зменшується, і значно збільшується питома вага пар, де головує жінка (тобто перетворюються на матріархальні).

Що стосується матріархальної сім'ї то, досить часто вона будується за принципом: владна, впевнена в собі жінка і тихий спокійний чоловік, який визнає лідерство своєї дружини. На жаль, таких сімей стає все більше.

Плюси такого варіанту незначні: дружина лише переконується у своєму таланті керувати, реалізує свої кар'єрні плани, можливо, займається самоосвітою та розвитком, а чоловік залишається радий тому, що ним хтось керує і «знімає» з себе значну відповідальність за усю сім'ю.

Для сучасного світу такий тип сім'ї незручний:

- По-перше, подружжя немов міняються місцями: вона заробляє, він веде господарство та виховує дітей. Необхідно утримувати сім'ю, підкреслюючи матеріальним добробутом свої лідерські якості. Досить часто у матріархальній сім'ї у дітей порушується правильний світогляд та сприйняття речей, змінюються особливості характеру та поведінки. Хлопчики стають закриті у собі, пригнічені. У дівчаток, навпаки, різко підвищується самооцінка та відбувається переосмислення ролі жінки загалом.
- По-друге, у жінки немає підтримки, а навпаки, все тримається на її плечах. З точки зору психології це абсолютно невірно. Будь-яка жінка повинна залишатися матір'ю і берегинею домашнього вогнища. Крім цього, вона повинна достатньо часу та уваги приділяти своїм дітям, які потребують материнської ніжності та любові.

Висновки. Сім'я – це складова та вагома частина життя кожної людини. Гармонійні відносини між чоловіком та жінкою - запорука щасливого та довгого шлюбу. Як правило, в сім'ях існує система авторитетів, яка складається з багатьох моментів: традицій та звичаїв старшого покоління (батьківських сімей), засад, що диктуються сучасним соціумом (емансипація, престиж, успішність), власних поглядів на життя, які можуть йти в ногу, так і в розріз з усіма іншими моментами. У наш час прийнято вирішувати самотійно, мати в родині патріархат чи матріархат, проте надзвичайно важливо, незалежно від вибору, у таких стосунках не применшувати роль та значущість як чоловіка, так і дружини.

Джерела:

1. Сім'я та сімейні відносини в Україні: сучасний стан і тенденції розвитку. — К: ТОВ «Основа-Принт», 2009. — 248 с.

2. «Ми різні - ми рівні». Основи культури ґендерної рівності: Навчальний посібник для учнів 9 - 12 класів загальноосвітніх навчальних закладів / за ред. О. Семиколєнкової - К: «К.І.С.», 2007. - 176 с.
3. Андреева Т.В. Психологія сім'ї. - СПб.: Мова, 2007. - 188 с.
4. Патріархат в сім'ї: плюси та мінуси [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://ubaradio.com/vidnosini/22020-patriarhat-v-sim-i-pljusi-i-minusi.html>.
5. Матріархат у родині: плюси та мінуси [Електронний ресурс] - Режим доступу до ресурсу: <http://ubaradio.com/vidnosini/24297-matriarhat-u-rodini-pljusi-i-minusi.html>.

Стаття надійшла 17 грудня 2015 р.